

**PLĀNOTĀS IZMAIŅAS
NORMATĪVAJĀ REGULĒJUMĀ
SAISTĪBĀ AR 2011/93/ES DIREKTĪVAS
IEVIEŠANU**

**Mag.iur.Indra Gratkovska
Tieslietu ministrijas
Krimināltiesību departamenta direktore**

29.11.2012.

**Eiropas Parlamenta un Padomes
Direktīva 2011/93/ES (2011.gada
13.decembris)**

**par seksuālas vardarbības pret bērniem,
bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu
pornogrāfijas apkarošanu, un ar kuru
aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2004/68/TI**

• Ieviešanas termiņš: 2013.gada 18.decembris

KL pants	Uzsāktie kriminālprocesi 2011.gadā	Uzsāktie kriminālprocesi 2012.gadā 9 mēnešos
159.p.2.d. (pret nepilngad.)	19	12
159.p.3.d. (pret mazgad.)	8	11
160.p.2.d.	9	8
160.p.3.d.	12	8
161.p.	21	24
162.p.1.d.	11	7
162.p.2.d.	44	29

KL pants	Apcietinātās personas	Notiesātās personas	Kopā
159.pants “Izvarošana”	99	186	285
160.pants “Vardarbīga dzimumtieksmes apmierināšana”	77	135	212
161.pants “Dzimumsakari, pederastija un lezbiānisms ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu”	4	16	20
162.pants “Pavešana netiklībā”	34	71	105

Direktīvas mērķis:

- harmonizēt dalībvalstu krimināltiesisko regulējumu,
- nodrošināt efektīvu cietušo personu tiesību aizsardzību,
- novērst bērnu seksuālu izmantošanu un vardarbību pret bērniem.

Direktīva aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2004/68/TI, paredzot šādas novitātes:

- precīzi noteiktas sankcijas atbilstoši katra konkrētā nodarījuma smagumam;
- jauni nodarījumu sastāvi (nodarījumi informācijas tehnoloģiju vidē, uzmākšanās bērnam seksuālos nolūkos u.c.);
- preventīvas intervences programmas vai pasākumi;
- preventīvi pasākumi (speciālistu apmācības, informēšanas kampaņas, bērnu izglītošana u.tml.);
- pasākumi pret tīmekļa vietnēm, kurās ir bērnu pornogrāfija vai caur kurām to izplata

Tieslietu ministra **2012.gada 20.marta**
rīkojums Nr.1-1/102

„Par **darba grupas izveidošanu**, lai
nodrošinātu Direktīvas 2011/92 /ES ieviešanu
nacionālajos normatīvajos aktos”

Darba grupā pārstāvēti:

TM, LM, IeM, VBTI, ĢP, VP, IeM IC, JPA, VPD,
Rīgas apgabaltiesa

Nacionālie normatīvie akti, ko skar direktīvas normas:

- Krimināllikums (KL);
- Kriminālprocesa likums (KPL);
- Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss (LAPK);
- Bērnu tiesību aizsardzības likums (BTAL);
- Pornogrāfijas ierobežošanas likums;
- Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums (SPSPL);
- MK 22.01.2008. not. Nr.32 „Prostitūcijas ierobežošanas noteikumi”;
- MK 02.09.2008. not. Nr.704 „Intīma rakstura izklaides ierobežošanas noteikumi”
u.c.

Konceptuāla rakstura izmaiņas **Kriminālikuma (KL) 16.nodaļā** „Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību”:

- mainīta pieeja jeb attieksme pret seksuāla rakstura darbībām, īpaši pavešanu netiklībā;

- mainīta attieksme pret cietušās personas vecumu;

-atsevišķi KL panti papildināti ar jauniem nodarījumiem:

*ekshibicionisms (huligānisms);

*bērna prostitūcijas izmantošana;

*bērna iesaistīšana pornogrāfiskā priekšnesumā

159.pants “Seksuāla vardarbība”

(1) Par **fizisku darbību**, kas vērsta uz savas dzimumtieksmes apmierināšanu **bez vaginālas, anālas vai orālas penetrācijas** personas ķermenī, ja tā izdarīta bez cietušā piekrišanas vai izmantojot cietušā bezpalīdzības stāvokli, —
soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.

(2) Par **dzimumaktu vai līdzīgu seksuālu aktu, kas ietver vaginālu, anālu vai orālu penetrāciju** citas personas ķermenī, ja tāda darbība izdarīta bez cietušā piekrišanas vai izmantojot cietušā bezpalīdzības stāvokli, —
soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no diviem līdz desmit gadiem un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.

(3) Par šā panta pirmajā vai otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi personu grupa vai ja tas izdarīts ar nepilngadīgo, —
soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz piecpadsmit gadiem un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.

(4) Par šā panta pirmajā vai otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja tas izraisījis smagas sekas vai ja tas izdarīts ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, —
soda ar mūža ieslodzījumu vai ar brīvības atņemšanu uz laiku no desmit līdz divdesmit gadiem un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.

159.pants “Seksuāla vardarbība”:

- Ietvers visas darbības, kas izpaužas fiziskā kontaktā ar cietušo, t.sk.:

1) izvarošanu (KL 159.pants),

2) vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu (KL **160.pants – tiks izslēgts**),

3) darbības, kas pašlaik kvalificējas kā pavešana netiklībā, bet ir saistītas ar fizisku kontaktu (KL 162.pants).

- Seksuālās darbības, kas saistītas ar vaginālu, anālu vai orālu penetrāciju (ieklūšanu) cietušā ķermenī (neatkarīgi no tā, vai tā ir izvarošana vai dzimumtieksmes apmierināšana pretdabiskā veidā) kā smagākas **tiks nošķirtas no citām** fiziska kontakta seksuālām darbībām.

-kriminalizēs jebkādu seksuālu darbību, kas izdarīta **bez cietušā piekrišanas**

*pašlaik kriminālatbildība par izvarošanu vai vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu iestājas tikai tajos gadījumos, kad nodarījums ir izdarīts, lietojot vardarbību vai draudus.

*EP Konvencijā par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu (CAHVIO) ir uzsvērts, ka sodāma ir jebkāda seksuāla darbība, kas izdarīta bez piekrišanas arī tajos gadījumos, kad vardarbības upuris nav izrādījis fizisku pretestību.

-kriminalizēs jebkādu seksuālu darbību, kas izdarīta **bez cietušā piekrišanas**

*pašlaik kriminālatbildība par izvarošanu vai vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu iestājas tikai tajos gadījumos, kad nodarījums ir izdarīts, lietojot vardarbību vai draudus.

*EP Konvencijā par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu (CAHVIO) ir uzsvērts, ka sodāma ir jebkāda seksuāla darbība, kas izdarīta bez piekrišanas arī tajos gadījumos, kad vardarbības upuris nav izrādījis fizisku pretestību.

Bargākas sankcijas tiks piemērotas gadījumos, kad noziegums būs izdarīts pret bērnu, kurš **nav sasniedzis 16 gadu vecumu**

*pašlaik bargākas sankcijas piemēro, ja bērns nav sasniedzis 14 gadu vecumu (bezpaldzības stāvoklis);

*saskaņā ar KL 161.pantu 16 gadi ir dzimumbrieduma vecums – vecums, kuru sasniedzot ir ļauts iesaistīties seksuālās attiecībās.

162.pants “Pavešana netiklībā”

(1) Par personas, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu vai ir bezpalīdzības stāvoklī, pavešanu netiklībā, tas ir, par tādas darbības izdarīšanu, kas saistīta ar cietušā atkailināšanu vai dzimumorgānu atkailināšanu cietušā klātbūtnē, vai seksuālu darbību veikšanu ar trešo personu cietušā klātbūtnē, vai pornogrāfiska rakstura materiālu vai priekšnesumu demonstrēšanu cietušajam, vai cietušā pamudināšanu iesaistīties seksuālās darbībās vai tikties ar mērķi izdarīt seksuālas darbības vai stāties dzimumattiecībās, vai **citādu darbību bez fiziska kontakta**, kas vērsta uz dzimuminstinktu izraisīšanu vai savas dzimumtieksmes apmierināšanu, ja tas izdarīts bez cietušā piekrišanas vai ja to izdarījusi pilngadīga persona, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.

(2) Par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja tas izraisījis smagas sekas, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.

162.pants “Pavešana netiklībā”:

-ietvers tikai tās darbības, kas nav saistītas ar fizisku kontaktu ar cietušo (savu dzimumorgānu atkailināšana, seksuālu darbību veikšana ar trešo personu cietušā klātbūtnē, pornogrāfiska rakstura materiālu demonstrēšana cietušajam utt.):

*LR AT: “...praksē, kvalificējot Krimināllikuma 160. un 162.pantā paredzētos noziegumus, atsevišķos gadījumos vērojama atšķirīga to pamatsastāva un kvalificējošo pazīmju izpratne, kas izraisījusi kļūdainus kvalifikācijas risinājumus.” (*Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 160. un 162.panta. Tiesu prakses apkopojums. Augstākā Tiesa, 2007*)

- cietušais var būt tikai dzimumbriedumu nerasniedzis bērns – bērns, kurš nav sasniedzis 16 gadu vecumu – un bezpalīdzības stāvoklī esoša persona.

Citas plānotās izmaiņas:

Cietušā un vainīgā radniecību / personiskās attiecības varēs atzīt par **atbildību pastiprinošu apstākli**

KL 48.panta pirmās daļas 15.pkt.:

15) noziedzīgs nodarījums, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības draudējumu, vai noziedzīgs nodarījums pret tikumību un dzimumneaizskaramību izdarīts pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, vai pret laulāto vai bijušo laulāto, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir vai ir bijis neregistrētās laulāto attiecībās, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājam ir kopīga (nedalīta) saimniecība.

Skaidri noteikts aizliegums izmantot **nepilngadīgā prostitūciju** un noteikta kriminālatbildība par šāda aizlieguma pārkāpšanu

-Grozījumi Ministru kabineta 22.01.2008.noteikumos Nr. 32 “Prostitūcijas ierobežošanas noteikumi”:

12.Nepilngadīgā prostitūcijas izmantošana un jebkura trešās personas darbība, kas veicina prostitūciju, ir aizliegta.

- Grozījumi KL 164.panta trešajā un ceturtajā daļā

Jauns jēdziens – pornogrāfisks priekšnesums

Direktīvas 2.panta e apakšpkt.:

“pornogrāfisks priekšnesums” ir skatītājiem domāta dzīva izrādīšana, kurā, tostarp izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, izrāda:

- i) bērnu, kas ir iesaistīts īstā vai imitētā nepārprotami seksuālā darbībā; vai
- ii) bērna dzimumorgānus galvenokārt seksuālos nolūkos”.

-Grozījumi BTAL 50.panta ceturtajā un piektajā daļā (aizliegums bērnu iesaistīt pornogrāfiska priekšnesuma sagatavošanā vai demonstrēšanā);

-Grozījumi KL 166.pantā (kriminālatbildība par bērna pamudināšanu, iesaistīšanu, izmantošanu vai piespiešanu piedalīties pornogrāfiskā priekšnesumā, kā arī atbildība par šādu priekšnesumu apmeklēšanu);

-Grozījumi Pornogrāfijas ierobežošanas likumā;

-Grozījums Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā

Lai veicinātu **kriminālprocesa savlaicīgu un ātru norisi**, paredzēts:

- nostiprināt KPL pamatprincipu, ka saprātīga termiņa nodrošināšanā priekšrocība ir arī tiem kriminālprocesiem, kuros bērns ir cietušais (KPL 14.panta ceturrtā daļa);

-skaidri noteikt KPL, ka cietušā bērna pratināšana jāveic cik drīz vien iespējams, nepieļaujot neattaisnotu vilcināšanos (KPL 152.pants)

Bērnu tiesību aizsardzībai un interešu ievērošanai, paredzēts:

-Noteikt KPL, ka kriminālprocesā par nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību, vai nodarījumu pret tikumību vai dzimumneaizskaramību **advokāta** kā nepilngadīgās cietušās personas pārstāvja piedalīšanās ir obligāta (KPL 104.pants);

- Noteikt KPL, ka **pratināšanu veic viens un tas pats izmeklēšanas darbības veicējs**, ja tas ir nepieciešams un iespējams (KPL 152.pants)

-Noteikt pienākumu valstij līdz personas vecuma noskaidrošanai nodrošināt sociālo rehabilitāciju un citus atbilstošus palīdzības pasākumus arī tajās situācijās, kad pastāv šaubas par vardarbībā cietušas personas nepilngadību (SPSPL 13.pants, BTAL 70.pants);

- Veicināt individualizētu pieeju ikvienam bērnam, uzsverot nepieciešamību palīdzības sniegšanā izvērtēt konkrētā bērna vajadzības un attiecīgās situācijas apstākļus (BTAL 70.pants)

Prevenција:

BTAL 72.panta trešajā daļā noteikto aizliegumu attiecībā uz darbu iestādēs, kurās uzturas bērni, paredzēts paplašināt, attiecinot to arī uz **brīvprātīgo darbu**, kas saistīts ar tiešu saskarsmi ar bērniem.

Speciālistu apmācības:

Direktīvas 19.panta 4.pkt.un 23.panta 3.pkt. paredz dalībvalstu pienākumu veicināt to personu apmācības, kuras ikdienas darbā var saskarties ar bērniem, kas cietuši no seksuālas vardarbības vai seksuālas izmantošanas.

-Grozījumi BTAL 20.pantā:

nosakot plašu speciālistu loku, kuriem ir nepieciešamas speciālas zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā;

nosakot, ka krimināllietas par noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību pret bērnu vai bērna seksuālu izmantošanu, izmeklē un iztiesā personas, kuras saņēmušas speciālu apmācību.

Pašlaik vēl neatrisinātie jautājumi:

1. Intervences programmas vai pasākumi

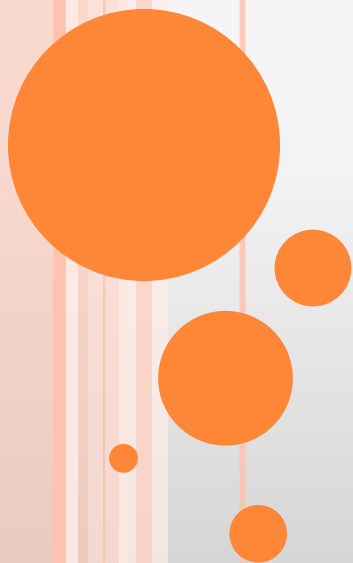
Direktīvas 22.un 24.pants paredz preventīvas un brīvprātīgas intervences programmas šādām personām:

- *kuras **vēl nav izdarījušas** dzimumnoziegumu pret bērnu, bet badās, ka nākotnē tādu varētu izdarīt;
- *kuras **ir izdarījušas** dzimumnoziegumu pret bērnu (neatkarīgi no kriminālprocesa stadijas – gan kriminālprocesa laikā, gan pēc personas notiesāšanas)

2. Tīmekļa vietņu, kas satur vai izplata bērnu pornogrāfiju, bloķēšana

Direktīvas 25.panta 2.pkt. paredz, ka dalībvalstis var veikt pasākumus, lai bloķētu piekļuvi tīmekļa vietnēm, kurās ir bērnu pornogrāfija vai caur kurām to izplata, interneta lietotājiem savā teritorijā.

PALDIES par uzmanību!

Tel.+371 67036961
Indra.Gratkovska@tm.gov.lv